

BVD / SBP

- rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

Nr. A82/030

4 december 1982

CARRIÈRE EN PROFIEL VAN DE NIEUWE CPSU-LEIDER

De nieuwe secretaris-generaal van de CPSU, _____, heeft sinds 1936 een lange en onafgebroken politieke carrière doorlopen. Hij startte in de communistische jeugdbeweging Komsomol, belandde vervolgens - nog in de _____-tijd - in het centrale partijapparaat in Moskou en werd daarna ambassadeur in Budapest, waar hij de opstand van 1956 meemaakte. Daarna volgde een benoeming tot CC-afdelingshoofd en CC-secretaris, waarna hij in 1967 aan het hoofd werd gesteld van het KGB. Hoewel _____ soms een liberaal imago wordt toegedacht, is het waarschijnlijker dat we hier te maken hebben met een functionaris met opvattingen die eerder orthodox genoemd kunnen worden.

CARRIÈRE EN PROFIEL VAN DE NIEUWE CPSU-LEIDER

De benoeming van oud-KGB-voorzitter _____ in de vacature, die was ontstaan met het overlijden van CPSU-secretaris-generaal _____, heeft uiteraard in de internationale pers en andere massamedia geleid tot uitgebreide aandacht voor de persoon van de nieuwe partijleider. Centraal daarbij stond in de westerse media de inschatting van de opvattingen van de nieuwe CPSU-voorman, juist omdat deze van invloed kunnen zijn op het toekomstig Sowjetbeleid.

Volgens sommige van deze inschattingen kan _____ beschouwd worden als de meest "liberale" onder de Sowjetleiders, terwijl hij in andere geprofileerd wordt als een flexibel machtspoliticus die nooit heeft geschroomd hard op te treden. De Hongaarse ex-generaal en huidig hoogleraar geschiedenis aan de universiteit van Brooklyn, _____, gaat zelfs nog verder. Hij beschrijft _____ als een man van groot intellect, die bedrog niet schuwt en bruto geweld gebruikt als dat in zijn ogen nodig is. _____ was commandant van de Hongaarse troepen in Budapest toen daar in 1956 de Sowjettroepen "regelend" optraden.

_____ was in die tijd ambassadeur in dat land.

Deze inschattingen zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op geruchten en anecdotes over _____, waarbij aangetekend moet worden dat deze verhalen voor een groot deel afkomstig zijn van KGB-ers in hun vroegere contacten met inmiddels uitgewezen of vrijwillig geëmigreerde dissidenten. Het behoeft niet uitgesloten te worden geacht dat bij het verspreiden van dit soort berichten sprake is geweest van bewuste KGB-manipulatie.

Dit zou immers passen in het streven van _____ na zijn benoeming tot KGB-voorzitter om het slechte imago van zijn dienst, zoals dat onder _____ was ontstaan door het gebruik van brute repressiemethoden, te verbeteren.

_____ 's periode in "de provincie"

_____, die op 15 juni 1914 als zoon van een spoorwegemployé in Nagutskaya - nu gelegen in het district Stavropol in de Russische Federatieve Sowjetrepubliek - werd geboren begon zijn politieke carrière in 1936. Toen werd hij benoemd tot full-time secretaris van de Komsomolorganisatie aan de School voor Watertransport

in Rybinsk in het district Jaroslaw, waar hij in 1932 voortgezet onderwijs was gaan volgen. In die tijd werd de functie van eerste partijsecretaris in dat district overigens vervuld door

, de huidige minister van Buitenlandse Handel. Eerder - d.w.z. tussen 1930 en 1932 - werkte als telegrafist, als leerling-filmoperateur en als Wolga-matroos, waarmee hij dan toch nog kan bogen op een werkelijk hoewel beperkt "arbeidersverleden". Tot 1944 vervulde verschillende leidinggevende functies in de Komsomol, waarna hij - hij was in 1939 CPSU-lid geworden - benoemd werd tot tweede secretaris van de partijorganisatie in Petrozawodsk in Karelië. Tijdens de "Grote Patriottische Oorlog" (=W.O. II) nam hij in dat deel van de Sowjet-Unie actief deel aan het verzet tegen de Duitse invallers. Uit die periode in Karelië, die tot 1951 zou duren, stammen 's banden met , die toen voorzitter was van het Presidium van de Opperste Sowjet in de Karelo-Finse Republiek en die tijdens de Sowjet-Finse Oorlog van 1939-1940 door voorbestemd was om de leider te worden van een communistisch Finland. Uit deze relatie - geldt als een van de protégé's van - wil nog wel eens de conclusie getrokken worden dat de huidige CPSU-leider een "liberale" instelling zou hebben, want zelf zou daar ook blijk van hebben gegeven. Het is in dit verband van belang om - overigens summier - aandacht te schenken aan de overwegingen die ertoe geleid hebben dit etiket op te plakken.

Een terzijde over-----

geldt volgens sommige waarnemers n.l. als een belangrijk hervormingsgezind CPSU-functionaris. Soms wordt als een van de indicaties daarvoor het feit opgevoerd dat in 1934, hij was toen secretaris van de z.g. Communistische Internationale, met van mening verschilde over de samenwerking met socialisten en sociaal-democraten in een gezamenlijk front tegen en zichzelf manifesteerde als voorstander daarvan. Dit hoeft echter geen teken te zijn van hervormingsgezindheid, maar kan ook voortgekomen zijn uit een andere inschatting van de mogelijkheden of andere tactische opvattingen.

Het feit dat in deze periode ongestraft met van mening kon verschillen, wijst er op dat dit meningsverschil nauwelijks van fundamentele aard kan zijn geweest.

Een andere indicatie voor 's hervormingsgezindheid zouden zijn publicaties zijn in de jaren 1945 en 1946 waarin hij zich - onder het pseudoniem - lovend uitliet over de Westeuropese socialisten in een periode dat uit deze kringen geluiden werden gehoord over de noodzaak tot het streven naar ontspanning.

Hij schijnt zich zelfs op weliswaar versluisde wijze uitgesproken te hebben voor onafhankelijkheid voor Polen. Dat gebeurde dan wel in een periode waarin de zaken in Oost-Europa nog niet waren uitgekristalliseerd en het communisme in Oost-Europa nog geen vaste voet had gekregen. Deze achtergrond is essentieel voor de beoordeling van deze artikelen, want ze kunnen ook beschouwd worden als evenzovele proefballonnetjes, bedoeld om de mogelijkheden af te tasten, uiteraard geschreven met toestemming van de partijleider.

Na 's dood werd een belangrijk adviseur in Moskou en in 1957 zou zijn benoeming volgen tot CC-secretaris en lid van het Presidium van de partij, het huidige Politburo. Vooral uit die periode stamt de inschatting dat in zekere mate hervormingsgezind zou zijn. Daarop zal echter in een later stadium worden teruggekomen.

Naar Moskou en Budapest

In 1951, dus nog in de -periode, werd naar Moskou overgeplaatst waar hij een functie kreeg in het CC-apparaat, eerst als administratief inspecteur en daarna als hoofd van een niet nader geïdentificeerde CC-onderafdeling. Van zijn plaatsing in Moskou maakte gebruik om op part-time basis te studeren aan de Hogere Partijschool van het CC van de CPSU. Kennelijk heeft hij deze studie niet afgemaakt, want in sommige van zijn officiële biografieën heet het dat hij een "onvolledige hogere opleiding" heeft gehad.

In 1953 stapte over naar het ministerie van Buitenlandse Zaken en hij werd datzelfde jaar nog als ambassaderaad en zaakgelastigde a.i. naar Hongarije gestuurd. In 1954 werd hij tot ambassadeur benoemd en in deze hoedanigheid zou hij betrokken worden bij het "liberaliseringsproces" in Hongarije dat uiteindelijk uitliep op de Hongaarse opstand en het neerslaan daarvan door de Sowjetroepen begin november 1956.

's benoeming in Budapest was beslist ongewoon te noemen en onderscheidde hem als een functionaris, die zowel carrière zou kunnen maken in de diplomatieke dienst als binnen partij en regering. Hij nam overigens de moeite om Hongaars te leren en hij legde een levendige

belangstelling aan de dag voor de cultuur van dit kleine Oost-europese land, een belangstelling die hij naar het heet niet verloren heeft.

heeft zich bij het terugdraaien van de Hongaarse ontwikkeling in 1956 ongetwijfeld tot volle tevredenheid van zijn superieuren van zijn taak gekweten. Tot op het laatste moment wist hij de toenmalige Hongaarse regering van te misleiden, bleef hij Budapest voorhouden dat het Kremlin op een vreedzame oplossing hoopte en verzekerde hij dat Sowjettroepen het land niet zouden binnenvallen. Hij werd in 1957 voor zijn aanpak beloond met de benoeming tot hoofd van de nieuwe CC-afdeling voor de Relaties met Regerende CP-en, waar hij tot 1967 zou werken onder de supervisie van CC-secretaris en Politburolid

Terug naar Moskou : afdelingshoofd en CC-secretaris

Kort na 's aanstelling tot CC-afdelingshoofd werd , met wie nog altijd goede relaties onderhield, door toenmalig partijleider opgenomen in het CC-secretariaat en Politburo. Binnen de partijtop functioneerde op ideologisch en buitenlands politiek terrein als een progressief tegenwicht tegen de meer dogmatisch ingestelde partijideoloog , aldus waarnemers uit deze tijd.

's progressieve opstelling kwam tot uitdrukking in het feit dat hij - tegenwoordig hoofd van de Afdeling Filosofie van het Instituut voor Sociale Wetenschappen van het CC-CPSU - aanstelde tot hoofd van zijn persoonlijke staf of "consultantsgroep". Deze had tussen 1954 en 1957 de aandacht op zich gevestigd omdat hij zich toen de meest uitgesproken voorstander toonde van een verregaand destalinisatie in de Sowjet-Unie. Toen in 1964 overleed nam - die in 1961 benoemd was tot CC-lid en in 1962 tot CC-secretaris was bevorderd - deze consultants-groep over. Hij verving toen wel als hoofd van deze staf door , tegenwoordig leider van het z.g. Amerika Instituut en ook in ons land langzamerhand een bekend figuur. In de vijftiger jaren had de aandacht op zich gevestigd door het schrijven van artikelen waarin hij zich uitsprak voor ontspanning. Of deze activiteit hem kwalificeert als een hervormingsgezind intellectueel, zoals b.v. de Washington Post onlangs schreef, staat te bezien, want in die periode waren al duidelijk de eerste aanzetten gegeven voor een Sowjetrussische politiek van détente en ontspanning.

Waarom het veld moest ruimen is niet bekend, maar mogelijk hangt dit samen met zijn destalinisatie-inspanningen. Hoewel niets is vastgelegd over 's opvattingen over het destalinisatieproces onder ,zijn sommige deskundigen van mening dat de opvattingen deelde van diegenen, die - opgegroeid onder en onder hem met hun carrière begonnen - geneigd waren sympathiek te staan tegenover de gedeeltelijke -rehabilitatie, zoals die in de eerste jaren onder plaatsvond.

In de periode tussen 1957 en 1967 heeft , verantwoordelijk als hij was voor de relaties met de regerende CP-en, meerdere malen de verschillende Sowjetbloklanden bezocht, evenals China, Noord-Korea, Noord-Vietnam, Joegoslavië en Albanië. Hij was actief betrokken bij het ideologisch conflict met de Chinezen en in 1963 was hij lid van de CPSU-delegatie die in Moskou o.l.v. besprekingen voerde met vertegenwoordigers van de Chinese CP. Hij nam ook actief deel aan de Sowjetpropagandacampagne tegen Joegoslavië en Albanië. Hij lanceerde in mei 1960 samen met onder meer met de huidige CC-secretaris en plv. Politburolid

in het CPSU-CC-blad Kommunist een forse aanval tegen het z.g. Joegoslavische revisionisme en op 2 december 1961 schreef hij in Prawda een artikel, waarin hij de Albanese CP critiseerde wegens "afwijkingen van het communisme".

----- als KGB-voorzitter -----

In mei 1967 vervolgens werd benoemd tot voorzitter van het KGB. Waarom voor deze invloedrijke functie werd uitverkoren was toen niet duidelijk. Voorzover bekend bestonden er immers geen speciale relaties tussen hem en , maar waarschijnlijk had door een nauwgezette vervulling van zijn taken als CC-secretaris het vertrouwen van de partijleider weten te winnen. Dat de keuze op een hoge partijfunctionaris als viel en niet op een KGB-carriérist had als achtergrond dat de CPSU-leiding de controle van de partij over het binnen het Sowjetsysteem belangrijke KGB-apparaat veilig wilde stellen.

Een maand na zijn benoeming tot KGB-hoofd werd als plaatsvervangend lid in het Politburo opgenomen en tegelijkertijd van zijn

functie als CC-secretaris ontheven. In april 1973 volgde zijn bevordering tot volwaardig Politburolid, wat voor het KGB meer prestige en voor persoonlijk een teken van waardering voor zijn inzet als KGB-voorzitter moet hebben betekend. Sinds 1953 immers, toen de beruchte KGB-leider uit de partij werd gezet - hij zou later worden geëxecuteerd - was de voorzitter van het KGB niet meer als volwaardig lid in het Politburo opgenomen.

Toen in 1967 aan het hoofd van het KGB kwam te staan had inmiddels het verschijnsel dissidentie vaste voet aan de grond gekregen en waren er een aantal onafhankelijke groeperingen ontstaan, die zich bezighielden met b.v. de verspreiding van ondergrondse, samizdat-lectuur over een veelheid van onderwerpen, die normaal in het Sowjetbestel niet bespreekbaar zijn. In dit klimaat kwam ook een beweging voor de mensenrechten tot stand, waarvan de z.g. Helsinki-groepen vooral de aandacht op zich vestigden. Sommigen van de meest bekende en vooraanstaande dissidenten zoals en leken ongestraft hun stem te kunnen laten horen, terwijl een persoon als de historicus zelfs binnen de partij aandacht leek te kunnen vragen voor een meer democratische vorm van communisme.

Het zou te ver voeren diepgaand in te gaan op de wijze waarop het verschijnsel dissidentie in de Sowjet-Unie is aangepakt en wat de rol van het KGB daarbij geweest is, maar toen in mei 1982 aftrad als voorzitter van het KGB was de dissidentenbeweging op effectieve wijze vleugellam gemaakt en zaten de leidende figuren in werkkampen, gevangenschappen of psychiatrische inrichtingen, waren ze naar het buitenland verbannen of op andere wijzen ertoe gebracht hun mond te houden.

Belangrijk bij de aanpak van dissidenten is zeker ook de inzet van geweest. Hij wist wat van hem verwacht werd, want zijn voorganger als KGB-voorzitter, , struikelde o.a. over zijn onvermogen om het verschijnsel dissidentie aan te pakken. concentreerde zich niet op het arresteren van andersdenkenden, maar veelmeer op het op perfecte manier in de gaten houden van dit gevaar. Hij ontving meerdere malen delegaties van Krimtartaren, die zich verzette tegen hun vanuit de tweede wereldoorlog wegens vermeende collaboratie met de vijand stammende verbanning naar Kazachstan en terug willen naar de Krim. Hij heeft zich ook redelijk positief opgesteld tegenover Joodse en Wolgaduitse Sowjetburgers, die opteerden voor emigratie. In de tijd dat hij het KGB-leidde mocht meer dan een kwart miljoen personen, de meeste Joden en Duitsers, het land verlaten.

Deze en andere soortgelijke zaken hebben ongetwijfeld bijgedragen tot de inschatting als zou in vergelijking met andere Sowjetkopstukken een tamelijk liberaal leider zijn.

Hoe ook anders over dissidenten kan oordelen blijkt uit een rede, die hij in 1977 hield. Hij stelde toen dat het aantal dissidenten dalende was en dat het restant nauwelijks verschilde van gewone misdadigers. "We hebben dit soort mensen in kleine aantallen. We hebben ze nog. Ongelukkigerwijs bestaan zij, zoals dieven, mensen die zich laten omkopen, speculanten en andere criminelen bestaan". Hij voegde daaraan toe dat criminelen en dissidenten schade berokkenen aan de Sowjetsamenleving. "Daarom moeten zij gestraft worden in overeenstemming met de Sowjetwetgeving".

Tijdens zijn voorzitterschap van het KGB heeft zich ook meerdere malen uitgesproken over het buitenlands politieke beleid van de Sowjet-Unie en vanaf ongeveer het midden van de zeventiger jaren heeft hij zich een duidelijk voorstander betoond van ontspanningspolitiek. In juni 1975, toen zich bezorgd had getoond over "ultra-reactionaire krachten in het Westen" en Politburolid had gesteld dat het imperialisme niet van karakter was veranderd, benadrukte dat internationale ontspanning niet vanzelf optreedt. "Het is noodzakelijk daar actief voor te strijden. Er kan geen adempauze zijn omdat détente een continu-proces is dat om een voortdurende voortzetting vraagt". In februari 1979 onderstreepte hij dat het "onmogelijk is om het gevaar te onderschatten van het vertragen van de ontspanningspolitiek" en in februari 1980 waarschuwde hij er nogmaals voor dat deze politiek in gevaar was. In april 1976 al had hij erop gewezen dat "de politiek van vreedzame coëxistentie.. onderhandelingen vooronderstelt evenals het zoeken naar wederzijds acceptabele beslissingen, die soms het karakter van een compromis hebben".

Het ligt nogal voor de hand uit deze en soortgelijke uitspraken te concluderen dat op buitenlands-politiek terrein een gematigde houding inneemt. Die gevolgtrekking mag niet op grond van bovenstaande uitlatingen worden gemaakt. Immers, als hoofd van het KGB had het een en ander te verwachten van een door de ontspanningsgedachte beïnvloed gunstig klimaat, waardoor het opereren van de Sowjetrussische inlichtingendienst in m.n. het Westen vergemakkelijkt zou kunnen worden. Bovendien moet in aanmerking genomen worden dat de vreedzame coëxistentiepolitiek en het streven naar ontspanning deel uit maken van de communistische leerstellingen en

erop gericht zijn zoveel mogelijk voordelen in de wacht te slepen voor het Sowjetsysteem. Het betekent niet dat er geen confrontatie meer is met het kapitalisme, met het westen. Integendeel, de ideologische strijd moet uitdrukkelijk worden voorgezet. Derhalve passen pleidooien voor vreedzame coëxistentie en ontspanning uitstekend in het denkpatroon van een orthodox communist en zijn zij niet uitsluitend het handelsmerk van een meer liberaal ingesteld CPSU-functionaris.

Ook na 1980 heeft [ ] verder voor ontspanning gepleit. Tijdens zijn toespraak op 22 april 1982 - bij gelegenheid van de [ ] -herdenking - hield hij een uitvoerig betoog over de onontkoombaarheid van de détente. Hij benadrukte echter ook - en dat past in een orthodoxe opvatting uitstekend bij elkaar - de noodzaak voor ideologische orthodoxie en veroordeelde de "ketterij" van het eurocommunisme. De toekomst van de Sowjet-Unie omschreef hij daarbij als volgt :

"Ons land staat aan het begin van de lange historische fase van de vervolmaking van het ontwikkelde socialisme. Het hoeft geen betoog dat de vooruitgang van stap tot stap een gecompliceerd proces is, onvermijdelijk verbonden met interne contradicties en moeilijkheden. Sommige dingen zullen beter worden, andere slechter. Op sommige terreinen zullen wij in staat zijn sneller vooruit te komen, op andere trager. Dat is het beeld van de sociale vooruitgang". Woorden van een man, die de indruk wekt een realistische kijk op de gang van zaken te hebben.

Het program van de nieuwe secretaris-generaal

Na zijn benoeming tot secretaris-generaal van de CPSU heeft

bij verschillende gelegenheden zijn programma voor de toekomst uiteengezet. Het meest uitgebreid gebeurde dat tijdens het jongste CC-plenum van 22 november, de zitting die onmiddellijk voorafging aan de bijeenkomst van de Opperste Sowjet.

Tijdens dit CC-plenum kwam welhaast vanzelfsprekend de ontspanningspolitiek aan de orde. [ ] benadrukte toen vast te willen houden aan deze

politiek in de relatie tot het Westen, zonder overigens concessies te willen doen aan de huidige Amerikaanse regering. Dat kan wijzen op een beleid waarbij [ ] wel bereid is tot onderhandelen, maar dan uitsluitend op eigen termen of op een beleid, waarin ontspanning in de relatie met West-Europa zal worden nagestreefd, terwijl t.o.v. de Verenigde

Staten een "confrontatiepolitiek" wordt overwogen. Dit zou de mogelijkheid bieden van een splitsing van het Westerse bondgenootschap wat overigens een van de lange-termijn -doelen is van het Sowjetbeleid. "Alle socialistische landen" beloofde hij respect voor hun "legitieme belangen" en hij benadrukte de noodzaak van "gepast vertrouwen" in de onderlinge relaties. "Wederzijds begrip", aldus is nodig, "ook waar (dit) om verschillende redenen ontbreekt" . In dit verband noemde hij uitdrukkelijk "ons grote buurland China", in de richting waarvan het Kremlin dan ook inmiddels enige initiatieven heeft ontplooid. Over de relaties tussen "socialistische landen" zei verder dat deze gekenmerkt moeten worden door "de gemeenschappelijke zorg voor de belangen van socialisme en vrede". Hij sprak zich uit voor "verdieping van de kameraadschappelijke samenwerking en socialistische onderlinge hulp onder broederlanden", die doelmatiger moet worden opgezet m.n. op het terrein van wetenschap, techniek en economie. In deze uitspraken zit het al langer bestaande Sowjetstreven besloten naar een verdere integratie van de Sowjetbloklanden, maar het gebruik van de term "socialistische landen" kan erop duiden dat in dit kader ook een en ander op het program staat voor landen als Joegoslavië, Albanië, Noord-Korea, landen die weliswaar een onafhankelijke positie innemen maar die in orthodoxe Sowjetopvattingen gerekend worden als te behoren tot het "socialistisch blok". Dat geldt trouwens ook voor China. In de richting van Albanië is overigens al door Prawda een oproep gedaan tot toenadering, want "de huidige stand van de betrekkingen tussen de Sowjet-Unie en Albanië is niet in het belang van welk land ook en schadelijk voor het werk van het socialisme, de strijd tegen het imperialisme".

Vermelding verdient het feit dat in Sowjetopvattingen in de relatie tussen "socialistische landen" de leer van de beperkte soevereiniteit geldt, de leer die beter bekend is als de -doctrine en die socialistische landen verplicht tot ingrijpen bij elkaar als de "zaak van het socialisme" gevaar loopt. Versluierd is deze doctrine aanwezig in

's opmerking dat de relaties tussen "socialistische landen" gekenmerkt moet worden door "de gemeenschappelijke zorg voor de belangen van socialisme en vrede".

Opmerkelijk waren 's uitlatingen over de binnenlandse economie. Hij leverde kritiek op de vele tekortkomingen bij de uitvoering van het Vijfjarenplan, onderstreepte dat de arbeidsproductiviteit, de kwaliteit van de productie en het management moeten worden verbeterd, kondigde aan bureaucratische tendenzen te zullen bestrijden en veroordeelde "de traagheid van de veranderingen in de richting van economische doelmatigheid". Hij stelde ook in het vooruitzicht de strijd aan te zullen binden tegen "schendingen van de discipline van de partij, van de staat en van het werk". De productie van consumptiegoederen zal de hoogste prioriteit krijgen, met daarbij overigens de belangrijke beperking ingebouwd dat het de strijdkrachten aan niets zal ontbreken.

Het beeld dat uit deze -toespraak te construeren valt is dat van een voortzetting in grote lijnen van het beleid van maar dat wel onder een secretaris-generaal die dat energiever en efficiënter wil uitvoeren. Op het terrein van vooral de economie zal de zaak steviger worden aangepakt. Op dit punt heeft bij het KGB een goede leerschool doorlopen, want daar heet hij erin geslaagd te zijn door het afkappen van overbodige bureaucratische procedures (en het aantrekken van het nodige personeel met gedegen opleidingen) de organisatie zodanig te stroomlijnen, dat er een effectief werkend geheel overbleef. Of dezelfde handelwijze ook in de economische sector gehanteerd kan worden, hangt overigens in belangrijke mate af van het verzet of de meegaandheid van zittende functionarissen in deze veel bredere sector.

Verder zijner vooruitzichten op voortzetting van de détente-politiek vanwege de voordelen die dat kan brengen, op pogingen om de Oost-europese landen nauwer bij elkaar te laten aaneensluiten als blok tegen het kapitalistische westen en op het aanpakken van die verschijnselen in het Sowjetsysteem, die vloeken met de communistische idealen. Dat laatste zou een verdere disciplinering van de Sowjetbevolking betekenen, wat overigens ook weer nuttig kan zijn wanneer de politiek van ontspanning wordt voortgezet. Nadelige gevolgen daarvan voor het Sowjetsysteem intern zouden op deze manier in de hand kunnen worden gehouden.

De persoon

Uiteraard zijn over de persoon meer détailgegevens te melden dan in het voorgaande zijn samengevat. Voor een profiel is vermelding daarvan echter niet relevant, omdat zij niets nieuws toevoegen

aan het beeld van de nieuwe secretaris-generaal, zoals dat op dit moment bestaat. Een beeld overigens dat in de praktijk zijn geldigheid zal moeten bewijzen.

is ongetwijfeld een van de meer intelligenten onder de Sowjetleiders, die in staat is geweest van zichzelf een imago op te bouwen als een van de meer liberaal ingestelde functionarissen binnen de Sowjettop. Geruchten over zijn belangstelling voor dissidente literatuur en voor jazz-muziek, het feit dat hij Engels beheerst, Hongaars heeft geleerd en wat van Duits en Fins schijnt te verstaan, hebben - hoe weinig daarmee ook te bewijzen valt - bijgedragen aan dit liberaal imago.

Zijn lange en ongestoorde politieke carrière en zijn, ook redelijk recente, uitlatingen over het verschijnsel dissidentie en over de noodzaak van een politiek van vreedzame coëxistentie wijzen echter eerder op een man met opvattingen, die orthodox genoemd kunnen worden. Goed organisator als hij heeft bewezen te zijn, is hij ook een realist met een goed ontwikkeld gevoel voor het haalbare. In de praktijk van alle dag kan daarom misschien een beleid worden verwacht, waarbij concessies van zijn kant niet uitgesloten zijn. Maar als goed communist en leider zal hij deze waarschijnlijk zien als tactische stappen op weg naar de uiteindelijke realisering van de beleidsdoelen, zoals die hem voor ogen staan.